

TÜRKÇENİN BİYOGRAFİ KAYNAKLARI

Prof. Dr. Mustafa İSEN

Zaman zaman çeşitli kültürel ortamlarda bizde biyografi ile ilgili çalışmaların eksikliğinden söz edilir. Meseleye günümüz olarak bakıldığında bu doğrudur da. Gerçekten de bu denli zengin bir kültürel ve siyasi birikime sahip olunmasına rağmen bunların biyografiye dönüşmüş çağdaş örneklerine az rastlıyoruz. Oysa geçmişimizde bu alanla ilgili oldukça zengin bir gelenek ve buna bağlı olarak da bu türle ilgili çok sayıda örnek eser var.

Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir tür olan biyografi, denebilir ki insanlıkla yaşıt bir bilim dalıdır. Başlangıçta *Tarih* içinde yer alan bu tür, zamanla bağımsız bir bilim dalı hâlinde gelişip serpiydi. Tarih, günümüzden önce yaşayanların yüz yüze geldikleri olayları ve onların kahramanlarını anlatır. Olaylar kadar, o olaylarda etkili olmuş kişi ya da kişilerin hayat hikâyeleri, bizzat hadisenin kendisi kadar önemlidir. Olayları meydana getirenler insanlar olduğuna göre, onların hayat hikâyelerini tespit etmek de biyografinin konusudur. Bu yüzden doğulu ve batılı tarihçilerin büyük çoğunluğu, tarih içinde biyografiye büyük önem vermişlerdir.

Bu anlamda İslam dünyasında tarih çok fazla dikkate alınan bilim dallarından biridir. Tarihin alt dalları içinde ise özellikle biyografi, çok önem kazanmıştır. Çünkü İslam tarihçiliği, Hz. Peygamberin hayat ve faaliyetlerinin incelenmesiyle yani biyografi ile başlar. Giderek sonraki tarihçiler bu alanı genişletti. Ayrıca, İslam tarihinin önemli kişilerinin topluma örnek olarak takdimi de biyografiyi gündemde tutan bir başka husus oldu. Buna, Arap geleneğindeki soy soplâ övünme alışkanlığını da eklemek gerekir. Bu yüzden biyografi İslam tarihçiliği içinde hep çok önemli bir alan olmuş, hatta zaman içinde tarihin ilgilendiği diğer konulara göre daha baskın bir konum elde etmiştir. Bu anlamda İslam Tarihi'nin ilgi alanları göz önüne alındığında biyografinin çok ağırlıklı yer tuttuğu kolayca anlaşılacaktır. Nitekim bunun pratik sonuçlarına bakıldığında daha VIII. yüzyılda örneğin Halep'le ilgili yüzlerce şehir tarihi, dolayısı ile biyografi örneğine sahip olduğu görülecektir.

Zamanla biyografi çalışmaları, giderek dil bilimcileri, şairleri, hekimleri ve diğer meslek mensuplarını da kapsamaya başladı. Bu tarz meslek mensuplarıyla alakalı ilk eserler mutasavvıflarla ilgili olarak kaleme alındı. Daha sonra görüleceği gibi Türk biyografi tarihinde de mutasavvıf biyografileri ilk örneklerdir.

XII. yüzyıl sonlarına kadar Arapça olarak devam eden bu gelenek, sonraki yüzyıldan itibaren yerini Farsça örneklerle bırakmaya başladı. Dil farkı dışında izlenen yöntem, daha önce Arapça yazılan biyografiler gibiydi.

XV. yüzyıldan itibaren siyasi alanda ortaya çıkan gelişmeler paralelinde bu kez Türkçe yazılmış biyografi kitaplarıyla karşılaşılır. Bunların öncüsü, Türkçe'deki pek çok çalışmanın ilk sahibi olan Ali Şir Nevâyî'dir (1441-1501). Nevâyî önce Molla Câmî'nin, erenlerin hayatını anlatan *Nefahâtü'l-üns*'ünü Çağatay Türkçesine çevirecek, ardından da yine Câmî'den etkilenerek ilk Türkçe şairler tezkiresi olan *Mecâlisü'n-Nefâis*'i (y.1491) kaleme

alacaktır. Mecalisü'n-nefais, Çağatay edebiyatı, ve İran edebiyatı için çok önemli bir kaynaktır. Fakat asıl önemli yanı Anadolu'da meydana gelen şair biyografilerine modellik etmiş olmasıdır.

Çağatay edebiyatında Nevâyî ile başlayan gelenek kısa bir süre sonra Osmanlılara geçti. Batı Türkçesi geleneğinde de biyografi önce tarihle ilgili eserlerin içinde yer aldı. Bu anlamda ilk dönem tarihlerinin hemen hepsinde biyografiye rastlamak mümkündür. Tarihler dışında bizde müstakil biyografi kitabı olarak kaleme alınan ilk çalışma, Lâmiî'nin *Nefahâtü'l-Üns*'ün tercüme ve zeyli (bir esere kaldığı yerden aynı yöntemle ekleme yapma) olan *Fütûhu'l-Mücâhidîn li Tervîhi Kulûbü'l-Müşâhidîn* (yt. 1520) adını taşıyan eseridir. Şairler tezkiresi olarak ilk örnek ise Sehî Bey tarafından 1538 yılında kaleme alındı. Sehî Bey ve onu izleyen ilk dönem biyografi yazarları, kendilerine İslami gelenekteki örnekleri model olarak almışlarsa da XVI. yüzyıla kadar gelişen edebî birikim ve onların yaratıcılarını bir araya getirme ihtiyacı, zamansız bir özenti değil, bir ihtiyacın cevabıdır. Sehî Bey'den sonra özellikle Latîfî ve Âşık Çelebi şair biyografilerinin çok başarılı örneklerini verdiler. Latîfî bizde türle ilgili olarak ilk kez *tezkire* adını kullanan yazardır. Onu izleyerek daha sonra bu vadiye eser veren on üç yazar da eserine tezkire adını vermiştir. Arapça zikr kökünden türetilmiş bir kelime olan tezkire, dilimizde çeşitli manalarda kullanılmış olmakla birlikte, edebiyat terminolojisi olarak Osmanlı toplumunun maddi ve manevi kültürünü meydana getiren her meslekten yaratıcı kişinin biyografik künye yazıcılığını temel alan bir tür anlamı kazanmış ve belirli bir meslekte tanınmış kişilerin, mesela evliyaların, hattatların, mimar ve musiki ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebî geleneğin adı olmuştur. Sözü edilen çalışmalar, anlattıkları çevrenin veya mesleğin adıyla anılırlar. Şairleri anlatanlara *Tezkire-i Şuarâ* veya *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, erenleri anlatanlara *Tezkiretü'l-Evliyâ*, hattatları anlatanlara da *Tezkiretü'l-Hattâtîn* denir.

Biyografi geleneği XVI. yüzyılda Osmanlı coğrafyasında ilk örneklerini verdikten sonra *Şakâyiku'n-Nu'maniyye* telif ve zeyilleri ile bilginlerin biyografilerinin derlenip sunulmasında, *Nefehâtü'l-Üns*'ü izleyen çok sayıda eserle erenlerin hayatlarının yazılıp derlenmesinde, öte yandan da sultanların, vezirlerin, şeyhülislamın, defterdarların, hekimlerin, hattatların, musiki ustalarının ve bunlara eklenecek olan toplumdaki diğer sosyal sınıfların bütününe kuşatacak şekilde XX. yüzyıl başlarına kadar bir zincirin halkaları gibi birbirine eklenerek (zeyl geleneği) devam etmiştir. Hatta bu anlamda Osmanlıda çiçek yetiştiricilerinin hayatlarına dair yazılmış biyografi kaynakları mevcuttur. Burada öbür alanlarla ilgili ayrıntılı bilgi bir tarafa bırakılarak sadece şairlerle ilgili müstakil biyografi kaynakları hakkında bilgiler verilerek geleneğin ne kadar zengin olduğuna göz atılacaktır.

Türk Edebiyatında Tezkire

Türk edebiyatında şair tezkiresi olarak kaleme alınmış 35 eser vardır. İlk örneği 1538 yılında Sehî Bey *Heşt-Behişt* adıyla kaleme almış ve XV. yüzyılda, Latîfî, Âşık Çelebi, Hasan Çelebi, Ahdî, Beyânî ve Âlî bu alanda eser veren yazarlar olmuşlardır. Bunlara XVII. yüzyılda beş, XVIII. yüzyılda sekiz yazar daha katılmıştır. XIX. yüzyılda görünen kültürel değişime rağmen tezkire tarzı biyografi devam etmiş altı yazar bu anlamda eser vermişlerdir. XX. yüzyılda bile Ali Emîrî Efendi'nin bazı eserleri ile M. Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şâirleri*'ni bu kapsamda değerlendirebiliriz. Denebilir ki XVI. yüzyılda başlayan şair biyografisi yazıcılığı hiçbir kesintiye uğramadan bir yazarın bıraktığı yerden bir diğerinin devam ettirmesiyle XX. yüzyıl ortalarına kadar gelmiştir.

Osmanlı biyografisi daha önce var olan bir geleneğin izleyicisi olduğu için bu eserler öncelikle bir önsözle (mukaddime) başlarlar. Bu bölümde bazan tezkireci eserini hangi yöntemleri kullanarak yazdığını ve eserine girecek isimleri nasıl seçtiğini de anlatır. Bu yüzdendir ki tezkirelerin bir bölümü, orijinal birer poetika denemesidir.

Daha sonra biyografilere geçilir. Burada, Osmanlı ülkesinde yetişmiş ve Türkçe şairleriyle tanınmış şairler yer alır. Bu şairlerin doğum yeri, adı, lakabı, öğrenim durumu, meslek veya makamı, başlıca hocaları, hayatlarındaki önemli değişiklikler, ölümü, varsa ölüm tarihi, mezarının yeri, bazen şairle ilgili bir ya da bir kaç anekdot, edebî durumuyla ilgili değerlendirmeler, eserleri ve eserlerinden örnekler yer alır.

Biyografiye yönelik bu bilgiler tezkire yazarının imkanlarına, şâire zaman ve çevre olarak yakınlığı ya da uzaklığına, ayrıca yazarın bakış açısına bağlı olarak kısalıp uzamaktadır. Âşık Çelebi'de son derece ayrıntılı ve uzun biyografi tarzı, Fâizî'de sadece şâirin adı, işi ve ölüm tarihinden ibaret bir şekle dönüşür. Güftî ise manzum tezkire yazarı tek isimdir.

Tezkirelerin sonunda da hâtîme adı verilen bir sonuç bölümü yer alır. Bu kısımda da tezkireci, eserini yazarken karşılaştığı sıkıntıları anlatır, eserini başarılı kılması için Tanrı'ya yakarır, okuyandan beklentilerini sıralar.

XVI. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar devam eden tezkire türü, her ne kadar bir geleneğe yaslansa da geniş zaman dilimi içinde farklı şekli görünümlerle karşımıza çıkar: Bu eserler zaman içinde başta tertip tarzı olmak üzere bir çok değişikliğe de uğramışlardır. Nasıl Osmanlı mimarisi, mirası üzerine oturduğu Orta Asya ve Selçuklu geleneğini olağanüstü bir tarzda zenginleştirip geliştirmişse benzer bir inşa faaliyeti de biyografide gerçekleşmiştir. Mesela Osmanlı'da Latîfî ile birlikte şairler alfabetik olarak sıralanmaya başlamıştır. Latîfî sadece tertip tarzıyla değil, biyografiye kazandırdığı ivme ile artık klasik biyografinin sınırlarını çizmiş, Âşık Çelebi ve antoloji tipi tezkireler hariç kendinden sonraki biyografi yazarları büyük ölçüde onu izlemişlerdir. Başka bir ekol olan Âşık Çelebi, kullandığı tertip tarzının kullanışsızlığı ve ortaya koyduğu geniş biyografi yapısı, çok özel yeteneklere ihtiyaç gösterdiğinden kendisinden sonra pek takipçi bulamamıştır. XVIII. yüzyılda ortaya çıkan büyük birikim, bu yüzyılda Esrar Dede ve Akîf'i kendi çevrelerinin şâirlerini bir tezkirede toplamaya götürdü. Böylece Esrar, sadece Mevlevî şâirlerden, Âkîf de Enderûn'da yetişenlerin hayat hikâyelerini anlattıklarından ibaret zümre tezkirelerini kaleme aldılar. Bunu daha sonra Ali Emîrî Efendi, *Tezkire-i Şuarâ-yı Amîd*'de ve *İşkodra Şairleri*'nde sadece aynı şehirde doğan biyografilerden ibaret tezkire hâline dönüştürdü.

XIX. yüzyılda Türk aydını yeni bir uygarlık arayışına yönelince pek çok başka alan gibi değişen ve yenileşen insan, edebî sahada da bir beklenti içine girdi. Toplumda derinden hissedilen ikilem biyografiye de yansdı. Esad Efendi, Arif Hikmet ve Fatin, klasik geleneği sürdürürken Tevfik ve Mehmet Tevfik mevcut birikimi değerlendirip bütün Osmanlı şairlerini tek bir eserde toplamaya çalıştılar. Fakat bunda başarılı olmadılar. Bunu daha sonra Ali Emîrî Efendi, *Tezkire-i Şuarâ-yı Amid*'de ve *İşkodra Şairleri*'nde sadece aynı şehirde doğan biyografilerden ibaret tezkire hâline getirdi. Öte yandan *Esâmî* ve *Osmanlı Şairleri* (y.1896) ile Nâcî (ö.1893), *Eslâf* (y.1814) ve birkaç eseriyle Faik Reşat, *Osmanlı Müellifleri* (y.1915) ve başka örnekleriyle Mehmet Tahir

(ö.1925), *Sicill-i Osmanî* (y.1897) ile Mehmet Süreyya (ö.1909) bu yeni arayışın ürünleri olan çalışmalarını verdiler.

Türkçe şair biyografisi yazma geleneği Doğu Türkçesinde başlamış olmakla birlikte bu yazı dilinde gelişimini sürdürememiş, Nevâyî'den sonra ancak Sâdikî ile ikinci bir örnek verebilmiştir. Türün bu coğrafya yerine Osmanlı Devleti içinde hayatını devam ettirebilmiş olmasının sebebi, uzun ve istikrarlı bir devletin varlığı ile mümkün olabilmiş, Orta Asya'da tersine bir yapı söz konusu olduğu için, başka kültür ve sanat faaliyetleri gibi, XVI. yüzyıldan sonra yeni örnek üretilmemiştir.

XVI. yüzyıl tezkirelerinin bir özelliği, ele aldıkları şâirlerin büyük bölümünün kendi dönemlerinden önce yaşamış olmalarıdır. Bu yüzden biyografiler, toplanan bütün bilgileri içerdiğinden, uzundurlar. Buna karşılık örnek şiirler ortalama biyografinin üçte biri kadar bir bölüm kapsar. XVII. yüzyıl tezkire yazarları ise daha çok kendi çağdaşlarını kaleme almışlardır. Bu yüzden söylenen şeyler bilineni tekrarlamak anlamına gelecek ortalıktaki bilgiler olduğu için biyografiler kısalmış, buna karşılık örnek verilen şiirler artmıştır. *Riyâzî Tezkiresi* bu iki yüzyıl arasında bir geçiş dönemi eseridir. Şekilde meydana gelen bu değişiklikler, giderek antoloji tipi tezkireler diyebileceğimiz bir tarzın doğmasına sebep olmuştur. Bu tarz tezkirelerde bir kaç kelimelelik biyografik bilgi ve uzun şiirler yer almaktadır. Mesela Fâizî'de örnek şiir sayısı 300 beyte kadar çıkar. Fâizî ile başlayan bu antoloji tipi tezkirecilerin diğer temsilcileri Yümnî, Seyrekzâde Asım, Belîğ, Silahdarzâde Mehmed Emin ve Şefkat'tır.

XVIII. yüzyıl ise kendinden önceki döneme bir tepki ve XVI. yüzyılın mükemmel örneklerine bir özentidir. Bu yüzden ki sözü edilen yüzyılda biyografiler tekrar XVI. yüzyıldaki gibi uzamış, buna karşılık örnek şiirlerde azalmaya gidilmiştir. Safâyî, Sâlim ve Râmiz'in eserleri bu tarz tezkirelerdir.

Tezkireler, çeşitli sanatlar ve secilerle işlenerek kaleme alındıkları için kendileri de birer edebî eserdir. Fakat burada standart bir tezkire yazıcılığından söz etmek mümkün değildir. İlk örnek olan *Sehî Tezkiresi*, üslup, ifade ve terminoloji açısından da acemilikler gösterir. Bu konuda da Latîfî Tezkiresi daha sonraki yazarlara modellik etmiştir. Latîfî eserini kendi çağının yazı dili ile fakat bu eserin bilgi vermeyi hedefleyen bir çalışma olduğunu da unutmadan kaleme almıştır. Kendisinden sonra tezkire yazan Hasan Çelebi, Sâlim ve Râmiz süslü bir anlatımı tercih etmişlerdir. Aralarında bu manada üslup farkı bulunmasına rağmen tezkireler, aynı sanat ve kültür anlayışının ürünleri oldukları için biçim ve içerik yanında üslup, dil ve terminoloji bakımından da benzerlik gösterirler.

Tezkirecilik biyografik künye yazıcılığını esas aldığı için yazarı ortaya koyduğu eserden daha önde tutup sanatın kaynağındaki insan unsuruna yönelir. Bu yüzden ki tezkirelerde sanata yönelik değerlendirmeler büyük ölçüde şaire yöneliktir. Bu özelliğiyle adı geçen eleştiri sistemi, eseri esas alan modern eleştiriden ayrılır. Ama bu ifade, tezkirelerin sadece biyografik çerçevede kaldıkları anlamına gelmemelidir. Tezkirelerde, özellikle verilen örneklerden önce şâirin sanatına yönelik önemli değerlendirme unsurlarına da raslanır.

Tarih ve onun özellikle İslam dünyasında en önemli alt dallarından biri olarak biyografi, sözü edilen uygarlığın dünyaya en dikkate değer armağanlarından biridir. Meseleye Türk biyografi geleneği açısından

bakıldığında da Arap ve Fars edebiyatları öncülüğünde gelişmiş olmasına rağmen özellikle şuara tezkiresi türü, Türkçede güzel ve başarılı örnekler vermiştir. Üstelik bu tür, Türkçede XVI. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar kopmadan ve hiç boşluk bırakmadan sürüp gitmiştir. II. Murat devrinden itibaren kalburun üzerinde kalacak hiç bir Türk şairi yoktur ki onunla ilgili yazılı bir biyografik bilgiye rastlanmasın. Elimizdeki bilgilere göre Tezkirelerin toplamında 3180 civarında şairin biyografileri yer almaktadır. Kuşkusuz verilen bu bilgiler bugünkü biyografi ölçülerine göre eksiktir. Ama Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu anlayış kendi çağının çok önündedir. Bu önemli özelliklerine rağmen tezkire birikimi, başka benzer birikimler gibi çağdaş bir organizasyona dönüşmemiş ve çağdaş biyografi, Batılı örnekler model alınarak oluşmuştur. Belki bunun tek istisnası, gençliğinde klasik biyografi ile yakından ilgilenen Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* çalışmasıdır. Hammer-Purgstall, daha XIX. yüzyılda *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Ziet*, (4 c., Peşte, 1836-38) adıyla tezkireleri dört cilt hâlinde topluca Almanca'ya çevirmiş, Nail Tuman *Tuhfe-i Nâilî* adıyla çok başarılı benzer bir çalışma gerçekleştirmiştir. H. Şabanoviç, *Knjizevno Muslimana BiH na Orijentalnim Jezicima*, isimli kitabıyla tezkirelerde yer alan Boşnak şairleri toplayıp yayınlamıştır. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* de bu anlamda tezkire birikimini topluca değerlendiren son çalışmalardan biridir.

Tezkireler dışında özellikle âşık edebiyatı için önemli bir kaynak da şairnamelerdir. Âşık Ömer, Gubarî, Hızrî, Sun'î ve Erzurumlu Noksanî bu alanda eser veren başlıca isimlerdir. Bunlar âşık edebiyatı yanında divan şairlerine, halk hikâyeleri kahramanlarına, dinî karakterlere de yer verirler. Özellikle bölge âşıklarını ve bir âşık kolunu ele alanlar değerli bilgiler içerirler.

Biyografi, diğer insanların dünyasına yapılmış bir yolculuktur. Klasik kültürümüz bu konuda oldukça zengin veriler sunar. Bize düşen bu örnekler üzerine çalışıp onları kamuoyu ile paylaşmaktır.

Türk Edebiyatının şair tezkireleri aşağıda sunulmuştur:

		Yazarı	Adı	Basım Bilgisi
1	15. YÜZYIL	Ali Şir Nevayî (ö.1501)	Mecâlisü'n-Nefâis (y.1491)	Ali Şir Nevayî, <i>Mecâlisü'n-Nefâis</i> , Yayımlayan: Kemal Eraslan, Ankara 2001.
2	16. YÜZYIL	Sehî Bey (ö.1548)	Heşt-Behişt (Bihîşt) (y.1538)	Günay Kut, <i>Heşt-Behişt, The Tezkire by Sehî Beg</i> , Harvard 1978.
3		Latîfî (ö. 1582)	Tezkire-i Şuarâ (y.1546)	Rıdvan Canım, <i>Tezkiretü's-şuara ve Tabsiratü'n-nüzemâ</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
4		Âşık Çelebi (ö.1572)	Meşâairü's-Şuarâ (y.1568)	Filiz Kılıç, <i>Meşâirü's-şuâra, İnceleme-Metin</i> , İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
5		Hasan Çelebi (ö.1604)	Tezkiretü's-Şuarâ (y.1586)	Aysun Sungurhan, <i>Kınalızade Hasan Çelebi – Tezkiretü's-şuara</i> , e-kitap.kulturturizm.gov.tr.
6		Ahdî (ö.1593)	Gülşen-i Şuarâ (y.1564)	Süleyman Solmaz, <i>Gülşen-i Şuara</i> , e-kitap.kulturturizm.gov.tr.
7		Beyanî (ö.1597)	Tezkire-i Şuarâ (y.1597)	Aysun Sungurhan, <i>Beyanî – Tezkiretü's-şuara</i> , e-

				kitap.kulturturizm.gov.tr.
8		Âfî (ö.1600)	Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı (y.1600)	Mustafa İsen, <i>Künhü'l-ahbar'ın Tezkire Kısmı</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1994.
9	17. YÜZYIL	Sâdikî (ö.1609-1613)	Mecmau'l-Havâs (y.1602)	Ahmet Kartal, "Sâdikî-i Kitapdar'ın <i>Mecmau'l-havas</i> İsimli Tezkiresi ve Onda Yer Alan Anadolu Şairler", <i>Türk Kültürü</i> , Sayı:440, Yıl: XXXVII, Aralık, Ankara 1999. Fatma Sabiha Kutlar-Ülkü Çelik Şavk, <i>Sâdikî-i Kitapdar Mecmau'l-havas</i> basılmak üzere olan çalışma.
10		Riyazî (ö.1644)	Riyazü's-Şuarâ (y.1609)	Namık Açıkgöz, <i>Riyazü's-şuara</i> , <i>Riyazi Mehmet Efendi</i> , Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1982.
11		Fâizî (ö. 1622)	Zübdetü'l-Eşâr (y.1621)	Bekir Kayabaşı, <i>Kafzade Faiz'nin Zübdetü'l-eşârı</i> , Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya 1996.
12		Rıza (ö.1671)	Tezkire-i Şuarâ (y.1640)	Gencay Zavotçu, <i>Zehr-i Marzâde Seyyid Mehmet Rıza ve Tezkiresi</i> , e-kitap.kulturturizm.gov.tr.
13		Yümnî (ö.1662)	Tezkire-i Şuarâ (y.1662)	Sadık Erdem, "Mehmet Salih Yümnî-Tezkire-i Şuara-yı Yümnî", <i>Türk Dünyası Araştırmaları</i> , S.55 (Ağustos 1988), s. 85-112.
14		Âsım (ö.1675)	Zeyli Zübdetü'l-Eşâr (y.1675)	Ali Osman Coşkun, <i>Seyrekzâde Mehmet Âsım, Zeyli Zübdetül-eş'âr</i> , Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1985.
15		Güftî (ö.1677)	Teşrifâtü's-Şuarâ (y.1661)	Kâşif Yılmaz, <i>Güftî ve Teşrifâtü's-Şuara'sı</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2001.
16		Mûcib (ö.1727)	Tezkire-i Şuarâ (y.1710)	Kudret Altun, <i>Tezkire-i Mûcib</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1997.
17	18. YÜZYIL	Safayî (ö.1726)	Tezkire-i Şuarâ (y.1720)	Pervin Çapan, <i>Mustafa Safayî Efendi Tezkire-i Safayî</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2005.
18		Sâlim (ö.1743)	Tezkire-i Şuarâ (y.1722)	Adnan İnce, <i>Tezkiretü's-şuara – Salim Efendi</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2005.
19		Belîğ (ö.1729)	Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr (y.1727)	Abdülkerim Abdülkadiroğlu, <i>İsmail Belîğ Nuhbetü'l-âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-eş'âr</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
20		Safvet (ö.?)	Nuhbetü'l-Âsâr min-Fevâidi'l-Eş'âr (y.1783)	Bilal Güzel, <i>Nuhbetü'l-âsar min-Fevâidi'l-eş'âr</i> , Gazi Üniversitesi, Devam Eden Yüksek Lisans Tezi.
21		Râmiz (ö.1784)	Âdâb-ı Zurefâ (y.1784)	Sadık Erdem, <i>Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâ'sı</i> Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1985.
22		Silahdarzâde (ö.?)	Tezkire-i Şuara (y.1790)	Furkan Öztürk, <i>Tezkire-i Şuara</i> , Tamamlanmak üzere Olan Çalışma.
23		Esrâr Dede (ö.1797)	Tezkire-i Şuarâ-yı Mevlevîyye (y.1797)	İlhan Genç, <i>Esrar Dede Tezkire-i Şuara-yı Mevlevîyye</i> , Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
24		Âkif (ö.?)	Mir'ât-i Şi'r (y.1797)	İ. Hakkı Aksoyak-Fatma Sabiha Kutlar, yayınlanmak üzere olan çalışma.
25		Şefkat (ö.1826)	Tezkire-i Şuara (y.1814)	Filiz Kılıç, <i>Tezkire-i Şuara-i Şefkat-i Bağdadî</i> , ekitap.kulturturizm.gov.tr.

26	Esad Efendi (ö.1848)	Bâğçe-i Safâ-endûz (y.1835)	Rıza Oğraş, <i>Esad Mehmet Efendi ve Bağçe-i Safâ-Endûz'u</i> , ekitap.kulturturizm.gov.tr.
27	Ârif Hikmet (ö.1859)	Tezkire-i Şuarâ (y.1835)	M. Nuri Çınarcı, <i>Şeyhülislam Ârif Hikmet Tezkiretü'ş-şuara</i> , Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep 2007.
28	Fatîn (ö.1866)	Hâtimetü'l-Eş'âr (y.1853)	Ömer Çiftçi, <i>Fatîn Davud – Hâtimetü'l-eş'âr</i> , ekitap.kulturturizm.gov.tr.
29	Tevfik (ö.1860)	Mecmua-i Terâcim (y.1860)	Ruhsar Zübeyiroğlu, <i>Mecmuatü't-teracim</i> , Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1989.
30	Mehmet Tevfik (ö.1892)	Kâfile-i Şuarâ (y.1873)	Fatma Sabiha Kutlar vd., <i>Mehmet Tevfik Kâfile-i Şuara</i> , Basılmak Üzere Olan Çalışma
31	Fâik Reşad (ö.1914)	Eslâf (y.1895)	Faik Reşad (Tarihsiz), <i>Eslâf</i> , Tercüman 1001 Temel Eser, (Haz.: Şemseddin Kutlu).
32	Mehmet Sirâceddin (ö.1909)	Mecma-ı Şuara (y.1907)	Mehmet Arslan, <i>Mecma-ı Şuara ve Tezkire-i Üdeba: Mehmet Siraceddin</i> , Sivas 1994
33	Ali Emîrî (ö.1924)	Tezkire-i Şuarâ-yı Amid (y.1910)	Bu eserin yetmiş üç şairi içine alan sadece birinci cildi eski yazı ile yayınlanmıştır. İstanbul 1327.
34	İbnülemin Mahmut Kemal İnal (ö.1957)	Son Asır Türk Şairleri (y.1942)	Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, (Haz.: Müjgan Cunbur vd.), Ankara 1999.
35	Nail Tuman (1958)	Tuhfe-i Nâilî (y.1949)	Mehmet Nail Tuman, <i>Tuhfe-i Nâilî</i> , Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara 2001.